

KLEURHISTORISCHE VERKENNING

DEN BROMMERT

Smidshoef 24-30 te Hendrik-Ido-Ambacht

16 april 2018

KLEURHISTORISCHE VERKENNING WOON- WINKELPAND

Smidshoef 24-30 te Hendrik-Ido-Ambacht

Opdrachtgever

Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht

Auteur(s)

Ing. W.G. van Reenen

Nr. 057

Project P-055

Status Definitief

Jaar 2018

Versie 16-04-2018

© Van Reenen Onderzoeksbureau voor Bouwhistorie

Overname van tekst is toegestaan. Bronvermelding is verplicht. Voor gebruik van beeldmateriaal en tekeningen is schriftelijke toestemming van de auteur vereist. Verspreiding van deze rapportage is alleen in zijn geheel toegestaan. Verspreiding van (onder)delen is niet toegestaan.

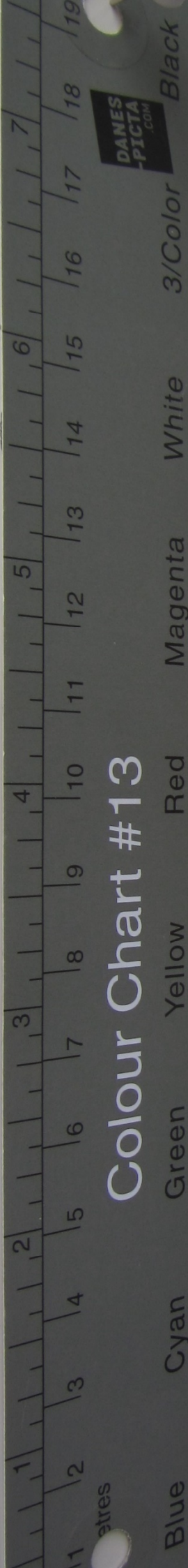
Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, voor doeleinden anders dan hierboven vermeld, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Tenzij anders vermeld, is het beeldmateriaal afkomstig van Van Reenen Onderzoeksbureau voor Bouwhistorie. Beeldmateriaal afkomstig van derden wordt met zorg geselecteerd. Voor zover was te achterhalen berust op het gebruikte beeldmateriaal van derden geen copyright of er is toestemming verleend voor gebruik met bronvermelding.

Foto titelpagina

Het onderzochte pand.

Colour Chart #13

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

- 0.
- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

INHOUDSOPGAVE

1	VOORWOORD	5
2	GEGEVENS	6
2.1	KERNDATA	6
2.2	MONUMENTENOMSCHRIJVING	6
3	KLEURVERKENNEND ONDERZOEK	7
3.1	METHODE	7
3.2	MATERIALISERING VAN DE GEVEL	8
3.3	ONDERZOEKSLOCATIES	8
3.4	VELDWERK	9
4	HISTORISCHE BEELDMATERIAAL GEVELS	23
5	HARMONISATIE KLEURLAGEN	26
5.1	TOELICHTING HARMONISATIEMODEL	27
6	ADVIES	28
7	BIJLAGEN	29
7.1	BIJLAGE 1: ONDERZOEKSLOCATIES KLEURENONDERZOEK	29

1

VOORWOORD

Nadere toelichting op de bouwaanvraag van 1918. De bedoeling van deze verbouwing is: het plaatsen en verplaatsen van oude en nieuwe kozijnen. Het wegbreken en optrekken van verschillende binnendeuren en alles wat hiermee verband houdt tot hervorming van de thans aanwezigen winkel; in kantoor, voorkamer en gang.¹

Dit rapport bevat een verkennend kleuronderzoek van het pand 'Den Brommert' in Hendrik-Ido-Ambacht. Vanwege de geplande verbouwing ligt er een onderzoeksvraag naar de aanwezigheid van mogelijk oudere kleurlagen onder de huidig zichtbare laag. De belangrijkste onderzoeksvraag betreft de vraag welke kleur de te reconstrueren winkelpui vanuit historisch oogpunt zou moeten krijgen, in combinatie met het te maken kleurenschema van de historische gevelopeningen.

Dit rapport is bedoeld om vast te stellen of er oudere kleurlagen aanwezig zijn, en zo ja om deze bestaande kleurlagen vast te leggen ter onderbouwing van het te maken kleurenschema.

Het onderzoek beperkt zich tot een verkennend kleuronderzoek op locatie. Vanwege de vraag is geen archief- en/ of laboratoriumonderzoek verricht en is gebruik gemaakt van het reeds eerder uitgevoerde bouwhistorisch onderzoek². Er is gezocht naar de meest relevante onderzoekslocaties, waarbij meer tijd is besteed aan het maken van kleurentrappen in het exterieur dan in het interieur. Voor het interieur gaat het meer om een indicatie te geven van de aanwezige kleuren en bij het exterieur gaat het om onderzoeksgegevens als onderbouwing voor het te maken nieuwe kleurenschema.

Tenzij anders vermeld, is het beeldmateriaal afkomstig van Van Reenen Onderzoeksbureau voor Bouwhistorie.

Leerdam, 16 april 2018
W.G. van Reenen

---

¹ Citaatfragment uit: bouwaanvraag uit 1918 waarbij de winkelpui, zoals die te zien is op de historische Afb. 28, wordt verwijderd en vervangen door een andere gevelindeling.

² Bouwhistorische verkenning van Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV, nr. 19, de dato 26-01-2016.

2

GEGEVENS

2.1 Kerndata

Identificatie	: Smidshoef 24-30 te Hendrik-Ido-Ambacht
Datering	: 1777
Huidige functie	: Expositie- en kantoorruimte Historisch Genootschap
Oorspronkelijke functie	: Winkel met wonen en arbeidershuisjes
Stijl	: -
Iconologie	: -
Actoren ³	: S. de Waard, J. Maaskant, W. Legerstee, Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht, Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht

2.1.1 Overige gegevens

Eigenaar	: Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht
Status	: Rijksmonument, nr. 21502
Categorie	: Woningen en woningbouwcomplex
Topografie	: Provincie Zuid-Holland Gemeente Hendrik-Ido-Ambacht Hendrik-Ido-Ambacht

2.2 Monumentenomschrijving⁴

Huis met verdieping en zadeldak tussen puntgevels met vlechtingen, 1777.

---

³ Zie bouwhistorische rapportage, nr. 19, de dato 26-01-2016.

⁴ Letterlijk overgenomen uit het monumentenregister van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

3

KLEURVERKENNEND ONDERZOEK

3.1 Methode

Er is gezocht naar de meest relevante onderzoekslocaties. De winkelpui en de ramen die van recentere datum zijn, zijn niet onderzocht.

Indien mogelijk zijn kleurentrappen gemaakt. Echter in een enkel geval bleek dit vanwege de textuur van de ondergrond (ruw pleisterwerk of onregelmatige houten ondergrond) en/ of de kwetsbaarheid van de kleurlagen moeilijk realiseerbaar. Per onderzoekslocatie is de informatie per kleur laag vastgelegd. Het basismateriaal vormt laag 0 en vervolgens oplopend tot de laatste huidige kleur laag. De kleuren zijn zo goed mogelijk vastgelegd, waarbij verschillende kleurenwaaiers zijn gebruikt. Met name kleurenwaaiers met monumentale kleuren.

Legenda aanduiding van de kleurenwaaiers

BS_MW	Boonstoppel Monumentenwaaier Exterieur
BS_Int	Boonstoppel Monumentenwaaier Interieur
BS_Mineraal	Boonstoppel Monumentenwaaier Mineraal
BS_S&S	Boonstoppel Monumentenwaaier Stad en Streek, Exterieur
HH_K	Herfst & Helder Kleine Monumentenwaaier
HH_G	Herfst & Helder Grote Kleurenwaaier
Nelf	Nelf Monumentenwaaier 2010
Sikkens CC	Sikkens waaier 4041 Color Concept
Wijzonol	RAL-waaier van Wijzonol
K-7	RAL-waaier K-7
Sigma	Sigma-waaier buitenkleuren met NCS-code
KEIM-P	KEIM-Palette EXCLUSIV Kleurenwaaier
KEIM-H	KEIM-Edition Historisch Farben für den Denkmalschutz

NCS-kleurnummer

Bij elk monster is een extra kolom toegevoegd. Indien gewenst kan de NCS-kleur nader worden bepaald. Dit houdt wel het risico in dat men verder bij de in situ bepaalde kleuren komt af te staan. Met het bepalen van de kleuren in situ is het standpunt dat het belangrijker is om zo goed mogelijk de kleur te bepalen, ongeacht de gebruikte kleurenwaaiers. Vaak zijn met de monumentwaaiers de kleuren beter vast te leggen dan met moderne kleurenwaaiers. Daarom zijn de NCS-kleuren bedoeld als hulpmiddel, maar niet als vervanger voor de in situ bepaalde kleuren.

3.2 Materialisering van de gevel

Bij kleuronderzoek is het belangrijk om niet alleen naar de historische kleurlagen te kijken, maar ook naar de toepassing van materialen, materiaalkleuren en textuur.

De gevels zijn opgetrokken in een gele baksteen (handvorm) die in de loop van de tijd zijn vervuild, verweerd en donkerder zijn geworden. De voor- en achtergevel bestaan uit een tuitgevel die aan de bovenzijde met specie is afgesmeerd. De tuit van de voorgevel is afgedekt met een hardstenen deksteen die tevens als jaartalsteen fungeert, namelijk het jaar 1777. Ook de schouderstukken zijn afgedekt met hardstenen afdekplaten. Geblokt pleisterwerk vormt de gevelafwerking op de begane grond in de voorgevel. De overgang van pleisterwerk naar schoon metselwerk wordt gemarkeerd door een geprofileerde gestucte lijst.

De kap heeft de vorm van een zadeldak en is gedekt met donkere opnieuw verbeterde hollandsse dakpannen. De daken zijn voorzien van zinken mastgoten.

De gevelopeningen zijn van hout en geschilderd in de kleur wit voor de kozijnen en groen voor de deuren en ramen.

3.3 Onderzoekslocaties

Verspreid over de gevelpui zijn de volgende locaties onderzocht op de aanwezigheid van oude kleurlagen.

Monster 1	Kozijn op de verdieping in de voorgevel.
Monster 2	Gestucte lijst in de voorgevel.
Monster 3	Kozijn op de verdieping in de linker gevel.
Monster 4	Schuifraam op de verdieping in de linker gevel.
Monster 5	Kozijn op de begane grond in de linker gevel van het woon-/ winkelpand.
Monster 6	Kozijn op de begane grond in de linker gevel van de arbeidershuisjes.
Monster 7	Kozijn op de begane grond in de linker gevel van de arbeidershuisjes.
Monster 8	Binnendeurkozijn op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 9	Binnendeur op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 10	Houten wand trapportaal op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 11	Deur trapportaal op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 12	Binnenbetimmering gevelopening op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 13	Binnenbetimmering gevelopening op de begane grond van het woon-/ winkelpand.
Monster 14	Houten plafond op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 15	Onderzijde verdiepingsvloer van het woon-/ winkelpand.

3.4 Veldwerk

Deze paragraaf geeft per onderzoekslocatie de resultaten van het verkennend kleuronderzoek.

Monster 1: Kozijn op de verdieping in de voorgevel [kleurentrap/ toverbalmethode]

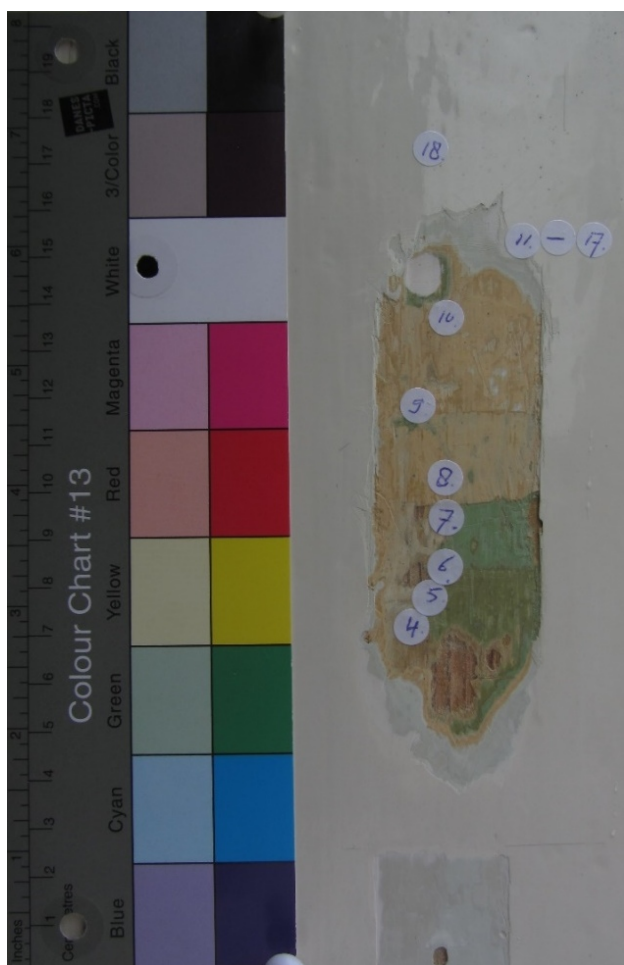
Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr. ⁵	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1.	Lichte oker	-	-	Grondlaag (?)
2.	Donkere oker, SD-4265	BS_S&S	-	Dunne, moeilijk bloot te leggen laag.
3.	Zandsteen, SD-4415	BS_S&S	-	Dunne, moeilijk bloot te leggen laag.
4.	Licht kopergroen, SD-4330	BS_S&S	-	-
5.	Kopergroen, SD-4370	BS_S&S	-	-
6.	Blauwgrijze kleur	?	-	Zeer dunne laag, kleur niet te bepalen.
7.	Friesgroen, 1657	BS_Int	-	Moeilijk bloot te leggen laag. Kleur bij benadering.
8.	Zandsteen, SD-4415	BS_S&S	-	-
9.	Donkere oker, SD-4265	BS_S&S	-	-
10.	Strogeel, 1129	HH_G	-	-
11.	Wit	-	-	Grondlaag (?), dunne laag.
12.	Monumentenwit, 4130	BS_S&S	-	-
13.	Zandsteengrijs, 1620	HH_G	-	-
14.	Zandsteengrijs, 4125	BS_S&S	-	-
15.	Gebroken wit, 1645	HH_G	-	Dunne laag.
16.	Zandsteengrijs, 1616	HH_G	-	-
17.	Witkalk, SD-4240	BS_S&S	-	-
18.	Zandsteengrijs, 4125	BS_S&S	-	Eindlaag.

Laag 10 t/m laag 18 hebben dezelfde kleurlagen als laag 11 t/m 19 van monster 3.

De afbeeldingen staan op de volgende pagina.

⁵ Zie opmerking in paragraaf 3.1 over het gebruik van NCS kleuren.

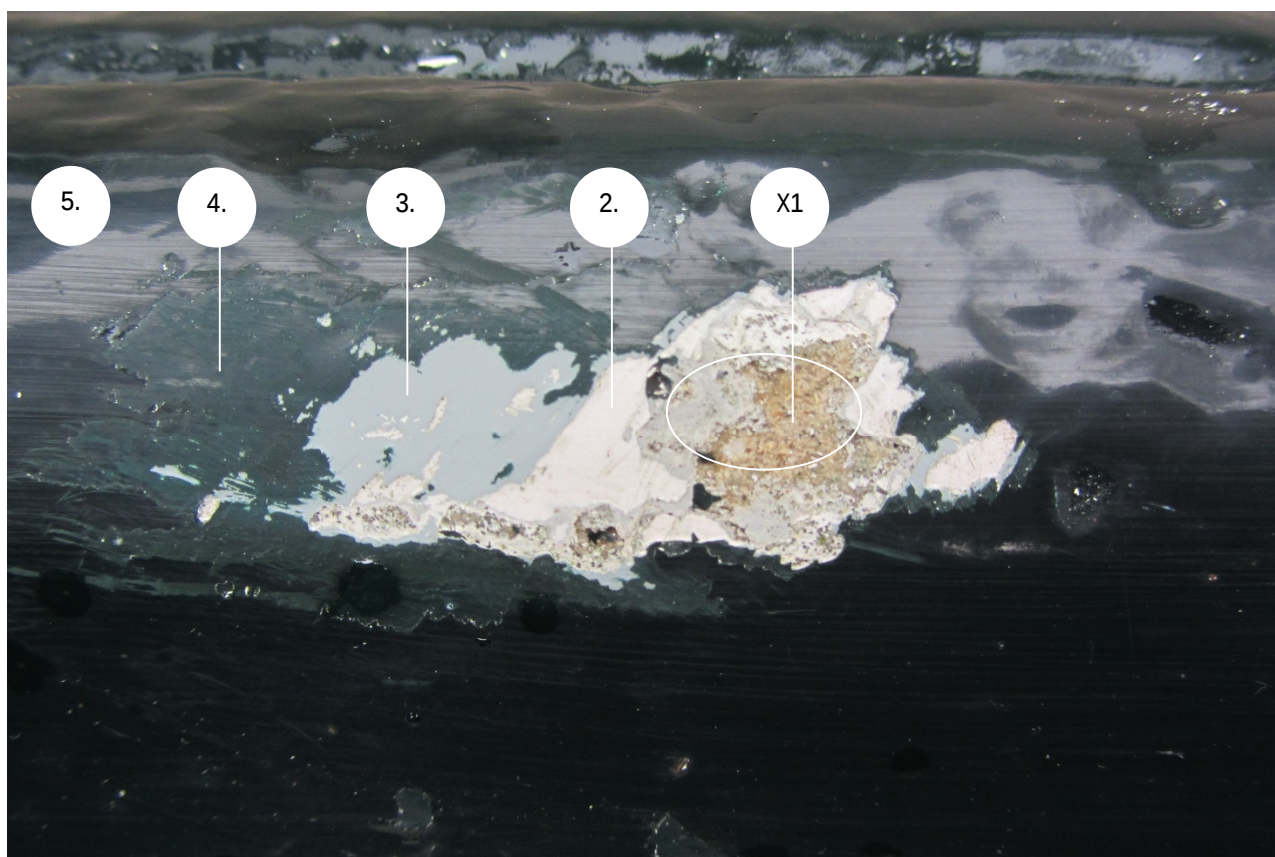
Afb. 1: Kleurentrap monster 1.

Afb. 2: Vergroot detail groene kleurlagen.

Monster 2: Gestucte lijst in de voorgevel [toverbalmethode]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Cementpleister	-	-	Basismateriaal, ruw oppervlak.
X1.	Blauwgrijs en wittinten, fragmenten van een rode en gele kleur	-	-	Diverse lagen blauwgrijs en wittinten en rode en gele kleur die moeilijk bloot te leggen zijn en niet verder zijn onderzocht.
2.	Wit	-	-	-
3.	Blauwgrijs, 1846	BS_Mineraal	-	-
4.	Donkergroen, 1846	HH_G	-	Tint lichter dan de eindlaag.
5.	Donkergroen, 1850	HH_K	-	Eindlaag.

Afb. 3: Detailfoto van monster 2.

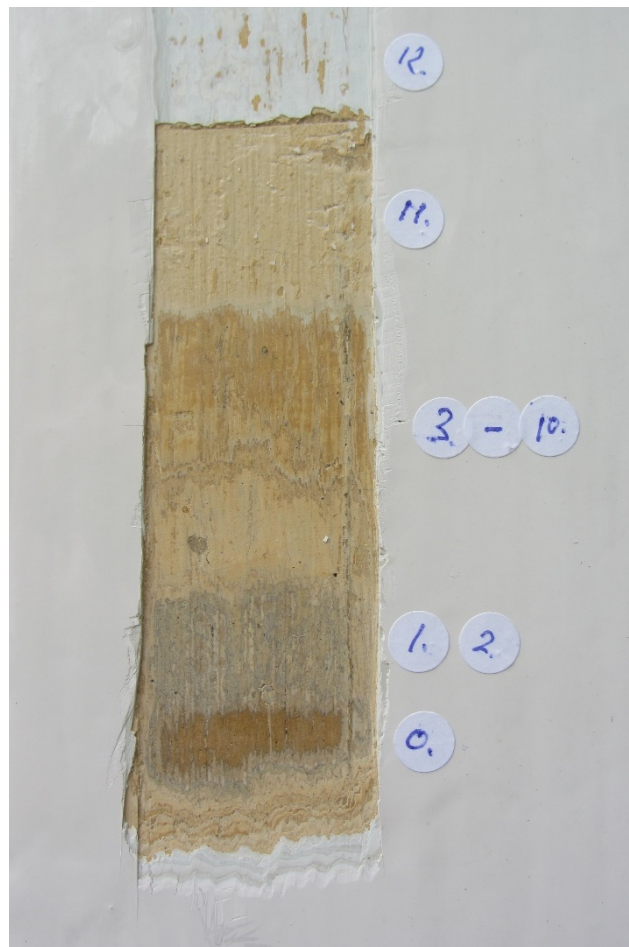
Monster 3: Kozijn op de verdieping in de linker gevel [kleurentrap/ toverbalmethode]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1.	Beige	-	-	Grondlaag (?), moeilijk bloot te leggen laag.
2.	Donkere oker, 4090	BS_S&S	-	Dunne laag.
3-10	Gele okers en zand- steenkleuren, variërend van SD-4265 – SD-4415	BS_S&S	-	Dunne moeilijk bloot te leggen lagen.
11.	Strogeel, 1129	HH_G	-	-
12.	Wit	-	-	Grondlaag (?), dunne laag.
13.	Monumentenwit, 4130	BS_S&S	-	-
14.	Zandsteengrijs, 1620	HH_G	-	-
15.	Zandsteengrijs, 4125	BS_S&S	-	-
16.	Gebroken wit, 1645	HH_G	-	Dunne laag.
17.	Zandsteengrijs, 1616	HH_G	-	-
18.	Witkalk, SD-4240	BS_S&S	-	-
19.	Zandsteengrijs, 4125	BS_S&S	-	Eindlaag.

Laag 3 t/m 10 en 12 t/m laag 17 zijn dun en kwetsbaar en moeilijk bloot te leggen en zijn met behulp van de toverbalmethode in combinatie met een sterk vergrootglas zo goed mogelijk vastgelegd. De kleuren zijn hierdoor bij benadering.

Afb. 4: Kleurentrap monster 3.

Afb. 5: Detail monster 3 met vele lagen gele okers en zandsteenkleuren.

Monster 4: Schuifraam op de verdieping in de linker gevel [kleurentrap/ toverbalmethode]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, licht ruw oppervlak.
1.	Donkere oker, 4090	BS_S&S	-	Harde laag (reparatiewerk?).
2.	Donkere oker, SD-4270	BS_S&S	-	Harde laag (reparatiewerk?).
3.	Donkergrijs	-	-	Vermoedelijk grondlaag.
3a.	Donkergroen, HS 9	BS_S&S	-	Met controle achteraf blijkt er nog een laag aanwezig te zijn.
4.	Zaansgroen, SK-4505	BS_S&S	-	Zeer moeilijk laag om bloot te leggen, kleur bij benadering.
5.	Wit	-	-	Grondlaag (?).
6.	Lichtgrijs, SD-4395	BS_S&S	-	-
7.	Bruin, RAL 8024	K7	-	-
8.	Donker roodbruin, 1309 B	Sigma	-	-
9.	Licht roodbruin, 1304 B	Sigma	-	-
10.	Blauwgrijs, 5329 B	Sigma	-	Grondlaag (?).
11.	Groen, 1875	HH_K	-	Moeilijk vast te stellen.
12.	Donkergroen, 1850	HH_K	-	Eindlaag.

Afb. 6: Kleurentrap monster 4.

Afb. 7: Kleurentrap monster 4.

Monster 5: Kozijn op de begane grond in de linker gevel van het woon-/ winkelpand. [toverbalmethode]

Monster 6: Kozijn op de begane grond in de linker gevel van de arbeidershuisjes. [toverbalmethode]

Monster 7: Kozijn op de begane grond in de linker gevel van de arbeidershuisjes. [toverbalmethode]

Geen kleuren vastgelegd. Alleen met behulp van de toverbalmethode een monster bloot gelegd als indicatie van de kleuren op het betreffende onderdeel.

Afb. 8: Kleurmonster 5.

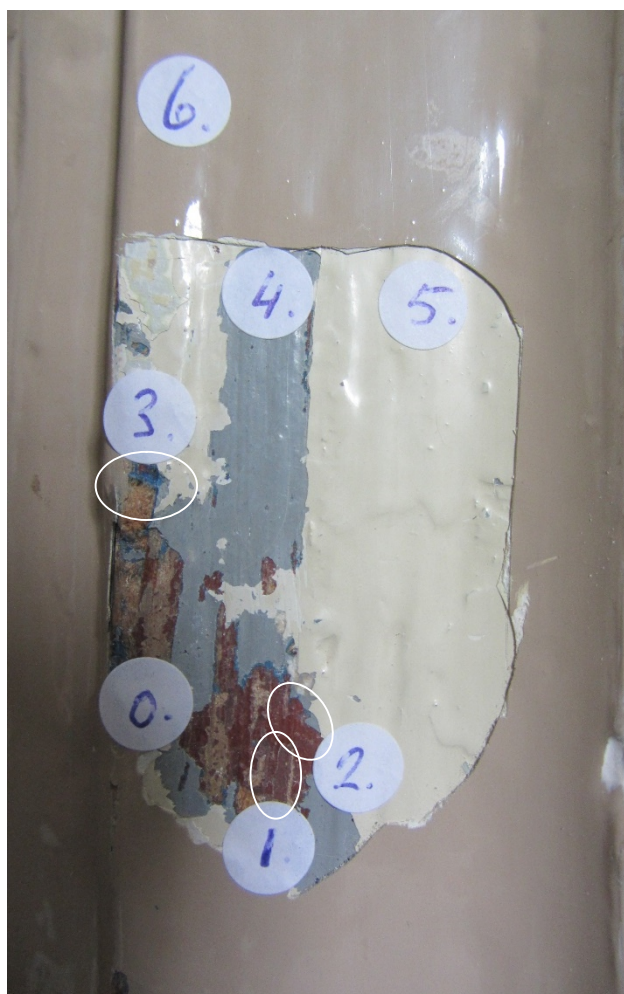
Afb. 9: Kleurmonster 6.

Afb. 10: Kleurmonster 7.

Monster 8: Binnendeurkozijn op de verdieping van het woon-/ winkelpand [kleurentrap]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1.	Roodbruin	-	-	Grondlaag (?), tint verschil met laag 2.
2.	Ossenbloedrood, 1253	HH_G	-	-
3.	Blauw	-	-	Moeilijk bloot te leggen laag, vermoedelijk grondlaag.
4.	Blauwgrijs, SD-4405	BS_S&S	-	-
5.	Bentheimer creme, 1605	BS_Int	-	-
6.	Licht omber, 1675	BS_Int	-	Eindlaag.

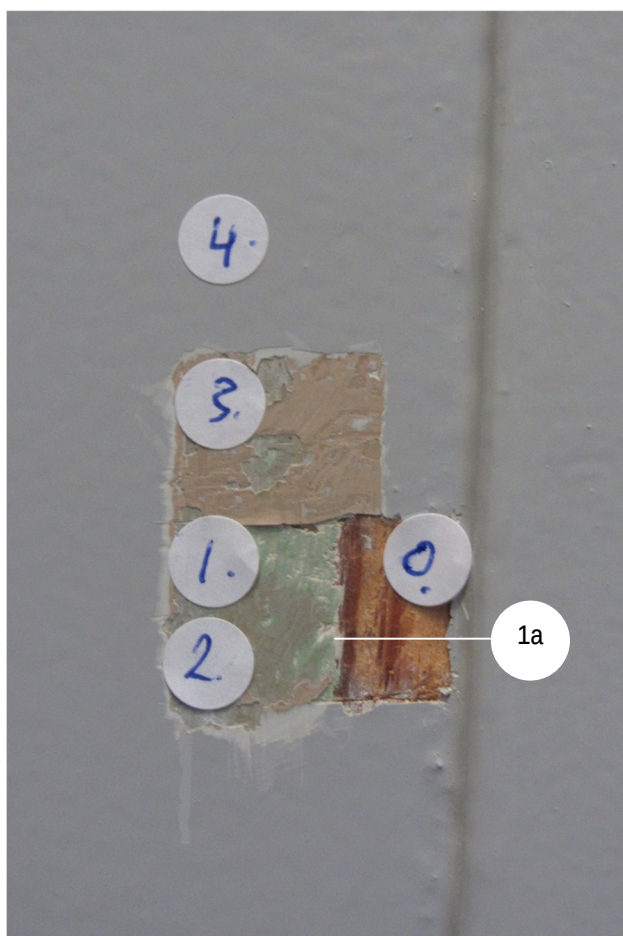
Afb. 11: Kleurmonster 8.

Afb. 12: Kleurmonster 8.

Monster 9: Binnendeur op de verdieping van het woon-/ winkelpand [kleurentrap]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1a.	Wit	-	-	Grondlaag (?). Met controle achteraf blijkt per abuis deze laag niet genummerd te zijn.
1.	Kopergroen, SD-4310	BS_S&S	-	-
2.	Olijfgroen, 1663	BS_Int	-	-
3.	Licht omber, 1675	BS_Int	-	Als eindlaag 6 van monster 8.
4.	Blauwgrijs, SD-4405	BS_S&S	-	Eindlaag. De kleur is iets lichter dan het aangegeven kleurnummer.

Afb. 13: Kleurentrap van monster 9.

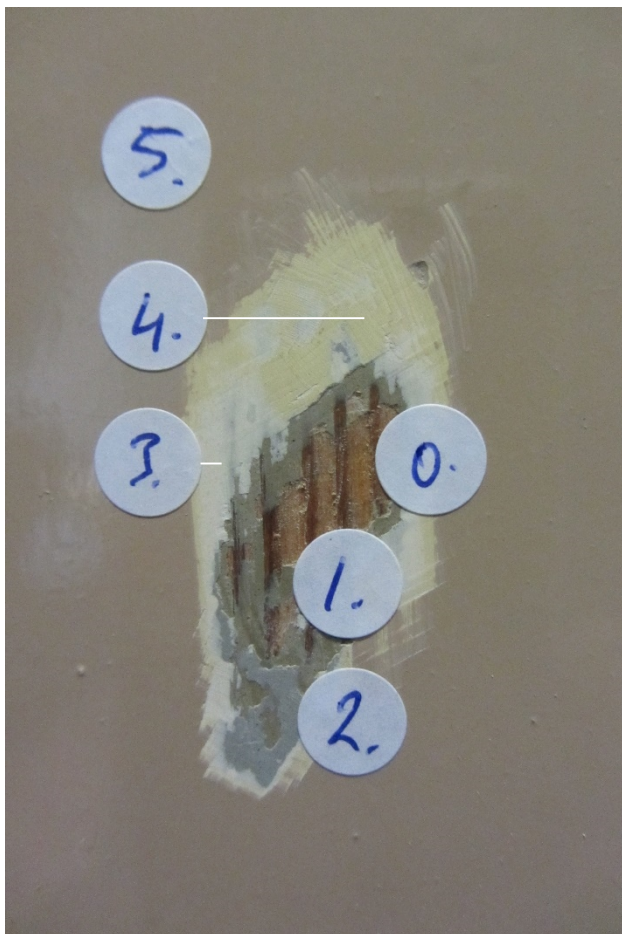

Afb. 14: Kleurmonster 9.

Monster 10: Houten wand trapportaal op de verdieping van het woon-/ winkelpand [toverbalmethode]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1.	Donker blauwgrijs	-	-	Grondlaag (?).
2.	Blauwgrijs, SD-4405	BS_S&S	-	-
3.	Wit	-	-	Grondlaag (?).
4.	Creme, 3332 B	Sigma	-	Dunne kwetsbare laag.
5.	Licht omber, 1675	BS_Int	-	Eindlaag. Als eindlaag 6 van monster 8.

Afb. 15: Kleurmonster 10.

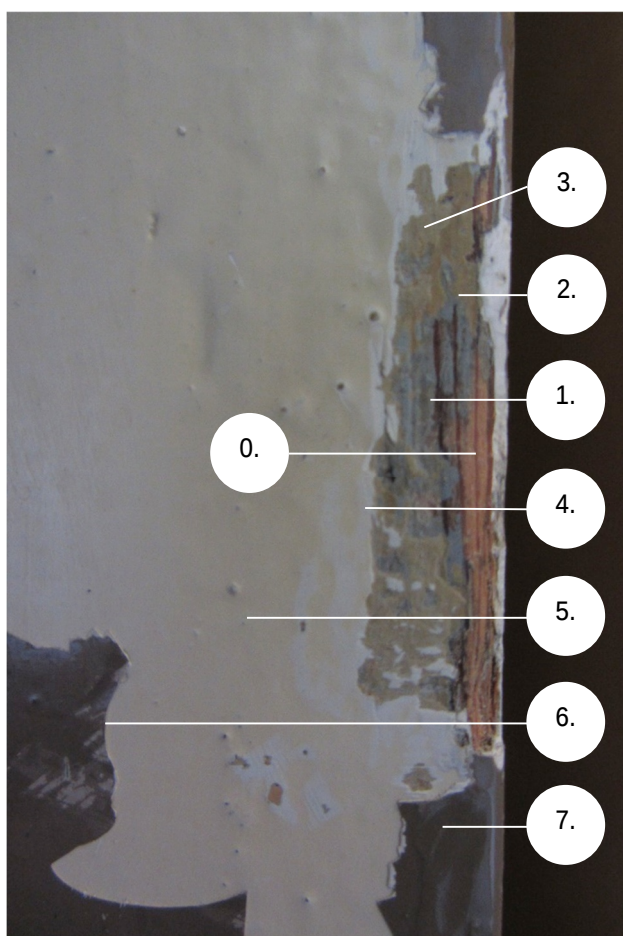

Afb. 16: Kleurmonster 10.

Monster 11: Deur trapportaal op de verdieping van het woon-/ winkelpand

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
X.	Blauwgroen ⁶	-	-	Een niet dekkende blauwgroen 'smeerlaag'.
1.	Blauwgrijs	-	-	Fragmenten.
2.	Donkere omber	-	-	-
3.	Lichte omber	-	-	-
4.	Wit	-	-	Grondlaag (?).
5.	Creme, 3332 B	Sigma	-	Als laag 4 van monster 10.
6.	Wit	-	-	Grondlaag (?). Niet vrij te leggen.
7.	Bruine omber, 653	Nelf	-	De kleur is iets bruiner dan het aangegeven kleurnummer.

Afb. 17: Kleurmonster 11.

Afb. 18: De zgn. blauwgroene 'smeerlaag' aan de scharnierzijde van de deur.

⁶ Hoe deze laag aan de scharnierzijde van de deur geïnterpreteerd moet worden is mij niet duidelijk.

Monster 12: Binnenbetimmering gevelopening op de verdieping van het woon-/ winkelpand [kleurentrap]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1.	Blauwgroen, SD-4310	BS_S&S	-	Grondlaag (?).
2.	Lichtgroen.	-	-	Geen overeenkomst met kleurenwaaiers gevonden.
3.	Donkergrijs, 1663	BS_Int	-	-
4.	Blauwgrijs, RAL 7012	K7	-	-
5.	Donkergrijs, 1663	BS_Int	-	Als laag 3.
6.	Creme, 1609	BS_Int	-	-
7.	Lichtblauw, 645	Nelf	-	Kleur moeilijk te bepalen met kleurenwaaiers, komt in de buurt van Nelf 645.
8.	Lichtgrijs, SD-4290	BS_S&S	-	Eindlaag.

Afb. 19: Kleurmonster 12.

Afb. 20: Kleurmonster 12.

Monster 13: Binnenbetimmering gevelopening op de begane grond van het woon-/ winkelpand [toverbalmethode]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
6.	Donkere oker, 4095	BS_S&S	-	-
9.	Beige, 1638	HH_G	-	-
X.	SD-4235	BS_S&S	-	Eindlaag.

Niet alle kleurlagen zijn blootgelegd. Alleen met behulp van de toverbalmethode is een monster bloot gelegd als indicatie van de kleuren op het betreffende onderdeel.

Afb. 21: Kleurmonster 13.

Monster 14: Houten plafond op de verdieping van het woon-/ winkelpand [kleurentrap]

Laag	Kleur(nummer)	Kleurenwaaier	NCS-kleurnr.	Opmerking
0.	Hout	-	-	Basismateriaal, glad oppervlak.
1.	Lichtgrijs	-	-	-
2.	Donkergroen, 1669	BS_Int	-	-
3.	Groen, 4315 B	Sigma	-	-
4.	Wit	-	-	Eindlaag.

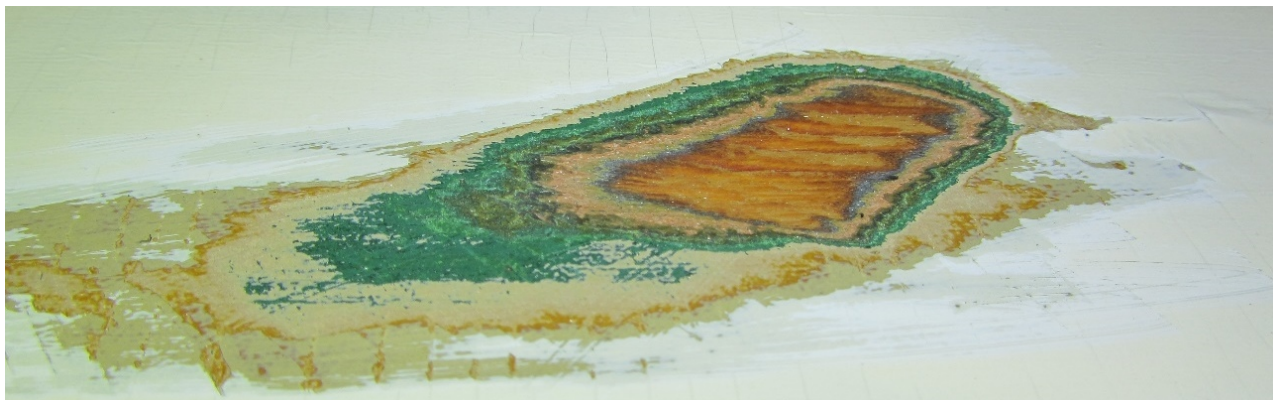
Onder laag 1 lijkt nog een lichte grondlaag en een okerkleurige laag aanwezig te zijn, maar dat is niet met zekerheid te zeggen.

Afb. 22: Kleurmonster 14.

Monster 15: Onderzijde verdiepingsvloer van het woon-/ winkelpand [toverbalmethode]

Er zijn geen kleuren vastgelegd. Alleen met behulp van de toverbalmethode is een monster bloot gelegd als indicatie van de kleuren op het betreffende onderdeel. Ook is vanwege de zeer beperkte werkruimte in de meterkast niet goed mogelijk een kleurentrap te maken. Bij de rest van de verdiepingsvloer wordt de onderzijde van de verdiepingsvloer door plafonds aan het oog onttrokken.

Afb. 23: Kleurmonster 15a waarop een breed scala aan in het verleden toegepaste kleuren op de onderzijde van de houten verdiepingsvloer is te zien op zowel de houten balken als het vloerhout. De foto is genomen van een houten balk.

Afb. 24: Kleurmonster 15b waarop een breed scala aan in het verleden toegepaste kleuren op de onderzijde van de houten verdiepingsvloer is te zien op zowel de houten balken als het vloerhout. De foto is genomen van het vloerhout.

4

HISTORISCHE BEELDMATERIAAL GEVELS

Afb. 25: Foto op ansichtkaart uit ca. 1895. De rood omkaderde woning is het onderzochte pand.

Afb. 26: Uitvergroot fragment van de vorige afbeelding.

Afb. 27: Nog verder uitvergroot fragment met onderscheid in kleur op raam en kozijn.

Afb. 28: Foto uit 1905 met vernieuwde winkelpui. De rood omkaderde woning is het onderzochte pand. Ook op deze foto is duidelijk het onderscheid in kleur op raam en kozijn te zien, waarbij het raam de lichtste kleur heeft.

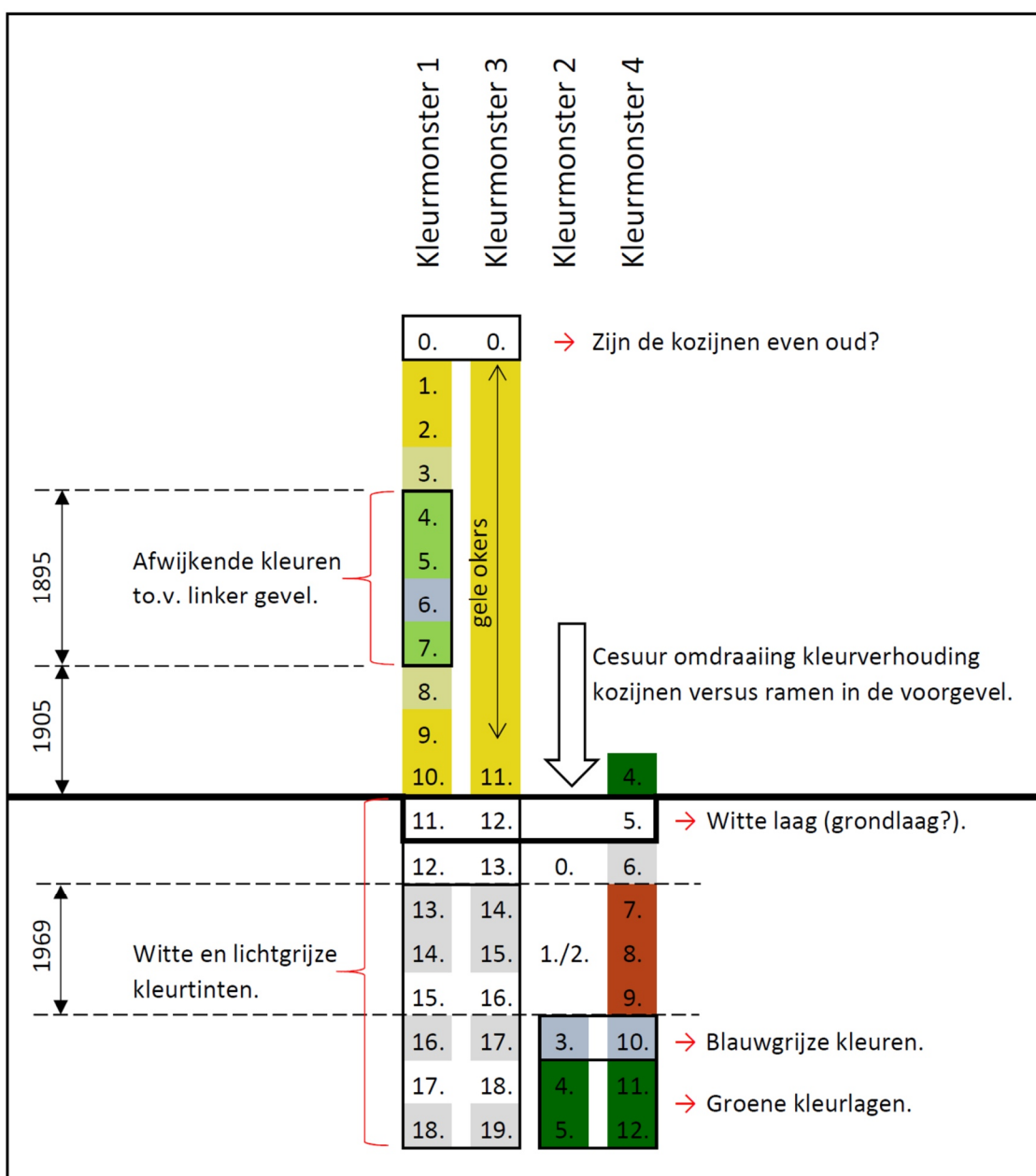
Afb. 29: Foto uit 1969 waarbij de winkelpui die op de vorige afbeelding is te zien nogmaals is vervangen en de gevel deels is gestuct. Ook op deze foto is duidelijk het onderscheid in kleur op raam en kozijn te zien, maar ten opzicht van de vorige afbeelding zijn de kleuren omgedraaid. Nu heeft niet het raam, maar het kozijn de lichtste kleur. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnr. 126.144.

5

HARMONISATIE KLEURLAGEN

Aan de hand van de aangetroffen kleurlagen in het exterieur (kleurmonsters 1 t/m 4) in combinatie met de gegevens die zijn af te lezen van historische afbeeldingen, is getracht een harmonisatiemodel te maken. Het doel van dit model is een interpretatie te geven van de gevonden (kleur)gegevens om te komen tot een onderbouwing voor het kleuradvies voor de te reconstrueren winkelpui in de voorgevel.

Hieronder treft u het harmonisatiemodel aan, waarvan de toelichting op de volgende pagina is te lezen.

Afb. 30: Model om te komen tot harmonisatie van de kleurlagen van verschillende kleurmonsters, bedoeld als onderbouwing voor het kleuradvies voor de te reconstrueren winkelpui. De aangegeven kleuren zijn een indicatie en bedoeld als werkmodel en niet om de exacte kleuren weer te geven.

5.1 Toelichting harmonisatiemodel

Horizontaal zijn de vier kleurmonsters van het exterieur uitgezet in de volgorde 1, 3, 2 en 4.

Monster 1	Kozijn op de verdieping in de voorgevel.
Monster 2	Gestucte lijst in de voorgevel.
Monster 3	Kozijn op de verdieping in de linker gevel.
Monster 4	Schuifraam op de verdieping in de linker gevel.

Opvallend is dat kleurmonster 1 en 3 (dus kozijnen voor- en linkergevel) tot kleurlaag 11 respectievelijk 12 hoofdzakelijk bestaan uit gele okers en groene kleuren. Na kleurlaag 11 respectievelijk 12 bestaan de lagen uit witte en lichtgrijze kleurtinten. Uit de historische afbeeldingen (zie Afb. 25, Afb. 28 en Afb. 29) is af te lezen dat op enig moment de kleurverhouding van lichte ramen met donkerder kozijnen is omgedraaid in lichte kozijnen met donkerder ramen. De cesuur (overgang) van de omdraaiing van de kleurverhouding moet dan gezocht worden tussen laag 10 en 11 van kleurmonster 1 en tussen laag 11 en 12 van kleurmonster 3. De eerste laag na de cesuur zou dan een grondlaag zijn.

De volgende vraag is dan bij welke kleurlagen de historische foto's horen.

Historische Afb. 29 uit 1969

Deze afbeelding dateert uit 1969, waarbij de gevelopeningen bestaan uit witte kozijnen en donkere ramen en deuren. Omdat de schuiframen in de voorgevel van recente datum zijn, zijn we aangewezen op de opbouw van de kleurlagen op de schuiframen in de linker gevel (kleurmonster 4). Dit monster heeft een aantal roodbruine lagen (laag 7, 8 en 9) en enkele groene lagen (laag 11 en 12). Wanneer de historische afbeelding (zwartwit) sterk wordt ingezoomd op de computer, lijkt de kleur van de ramen meer op een roodbruine kleur dan op een groene kleur. Deze veronderstelling wordt ook versterkt doordat de groene lagen de laatste lagen zijn. Het is onwaarschijnlijk dat na 1969 de ramen niet meer of slechts één keer zijn geschilderd. Ook is het zo dat de gestucte gevellijst in de voorgevel eveneens twee groene kleurlagen als laatste lagen heeft. Het is logisch dat dit overeenkomt met de laatste twee groene lagen op de ramen. Op de afbeelding uit 1969 heeft de gestucte gevellijst een witte kleur (kleurlaag 2). Deze kleurlaag 2 valt in dezelfde periode als de roodbruine kleurlagen.

Historische Afb. 28 uit 1905

Deze afbeelding dateert uit 1905, waarbij de gevelopeningen bestaan uit witte ramen en donkerder kozijnen. Dus een kleurverhouding die omgekeerd is van die van de historische afbeelding uit 1969. De afbeelding uit 1905 geeft dus de situatie weer van voor de eerder genoemde cesuur omdraaiing van de kleurverhoudingen. Gelet op de grijs tint van de kozijnen op de afbeelding uit 1905 is het onwaarschijnlijk dat het zou gaan om een groene of blauwe kleurtint (laag 4, 5, 6 of 7). Het lijkt er eerder op dat de historische afbeelding uit 1895 de kozijnen weergeeft in een lichte groene kleur. Al is dit niet met zekerheid te zeggen. Geconcludeerd wordt dat de afbeelding uit 1905 de situatie weergeeft tussen de cesuur omdraaiing van de kleurverhoudingen en de groene lagen.

Historische Afb. 25 uit 1895

Zoals al hierboven aangegeven, lijkt deze foto de situatie weer te geven met licht groene kozijnen en moet dan gezocht worden in de kleurlagen 4, 5 of 7. Vermoedelijk kleurlaag 7, omdat 1895 in tijd vrij dicht bij 1905 staat.

Conclusie

Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt geconcludeerd dat de winkelpui, zoals die is te zien op Afb. 28 een kleur heeft gehad uit de kleurlagen 8, 9 en 10 van kleurmonster 1.

6

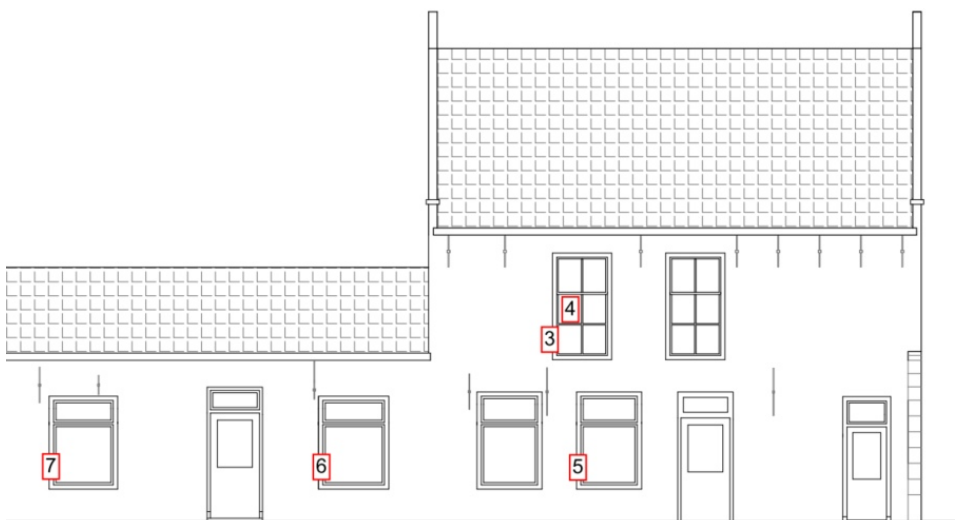
ADVIES

Het advies is niet bedoeld om de architect/ adviseur of gemeente voor te schrijven hoe het nieuwe kleurenschema er uit moet komen te zien, maar wel om vanuit bouw- en kleurhistorisch oogpunt adviezen te geven om bestaande (kleur)historische waarden te behouden en waar mogelijk te versterken. Het advies beperkt zich tot de gewenste kleurstelling in het exterieur.

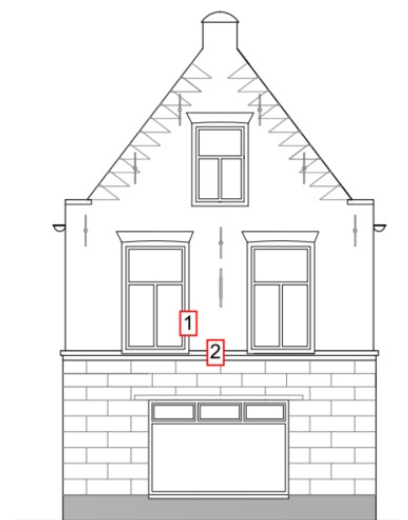
Wanneer de winkelpui uit begin 1900 wordt gereconstrueerd, dan ligt het voor de hand een kleur te kiezen die de oude winkelpui (bij benadering) heeft gehad. Dan is het dus niet logisch een kleur of kleurstelling te kiezen die de oude winkelpui nooit heeft gehad. Om deze reden wordt geadviseerd om voor een kleurstelling te kiezen waarbij de ramen een witte kleur hebben en de kozijnen een donkerder kleur. Dus een kleurstelling voor de aangegeven cesuur van omdraaiing kleurverhoudingen en anders dan zoals die nu is. Het advies voor de kozijnen is te kiezen voor een gele oker die niet al te donker is. Om eenheid te creëren is het wenselijk de kleurstelling consequent door te zetten in de historische gevels. De nieuw te bouwen gevels van de te vervangen laagbouw aan de achterzijde zou een (iets) afwijkende kleurstelling kunnen krijgen. Bij een afwijkende kleurstelling zou het contrast tussen het historische 'hoge voorhuis' en de nieuwbouw van het 'achterhuis' tot uitdrukking kunnen komen, maar dat is aan de architect.

7.1 Bijlage 1: onderzoekslocaties kleurenonderzoek

Monster 1	Kozijn op de verdieping in de voorgevel.
Monster 2	Gestucte lijst in de voorgevel.
Monster 3	Kozijn op de verdieping in de linker gevel.
Monster 4	Schuifraam op de verdieping in de linker gevel.
Monster 5	Kozijn op de begane grond in de linker gevel van het woon-/ winkelpand.
Monster 6	Kozijn op de begane grond in de linker gevel van de arbeidershuisjes.
Monster 7	Kozijn op de begane grond in de linker gevel van de arbeidershuisjes.
Monster 8	Binnendeurkozijn op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 9	Binnendeur op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 10	Houten wand trapportaal op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 11	Deur trapportaal op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 12	Binnenbetimmering gevelopening op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 13	Binnenbetimmering gevelopening op de begane grond van het woon-/ winkelpand.
Monster 14	Houten plafond op de verdieping van het woon-/ winkelpand.
Monster 15	Onderzijde verdiepingsvloer van het woon-/ winkelpand.

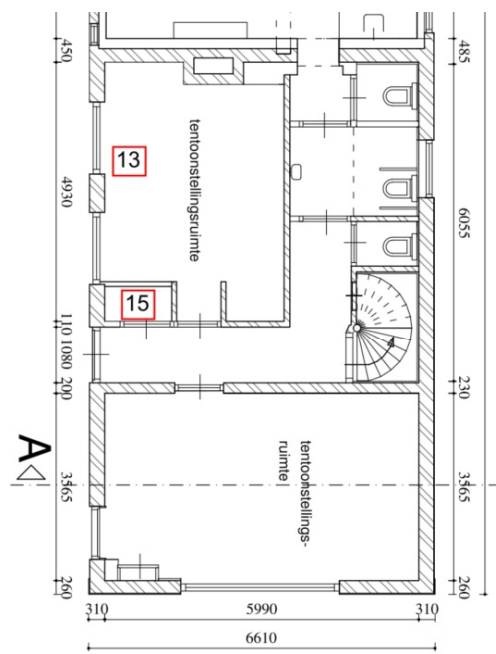
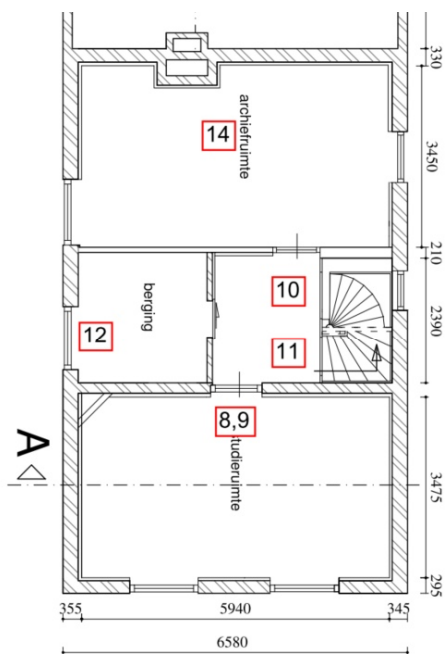
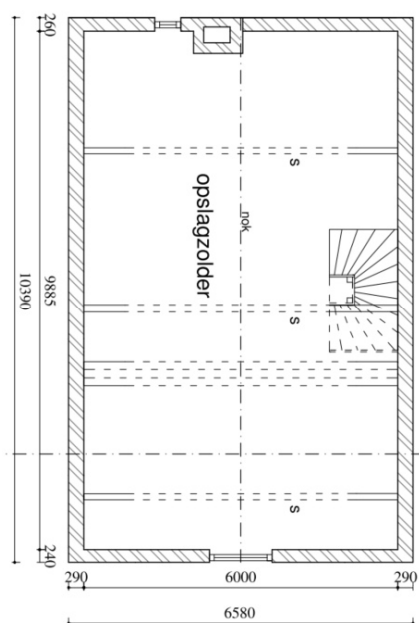

linkerzijgevel (Smitshoef)

voorgevel (Dorpsstraat)

Kvk 64365190

www.vanreenen-bouwhistorie.nl
info@vanreenen-bouwhistorie.nl

Contactpersoon

W.G. van Reenen
T 06-10320443

Postadres

Palissade 22
4143 GB LEERDAM

Bezoekadres

Industrieweg 9
4143 HP LEERDAM